

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

ЛІТЕРАТУРА

на 12-6-25

УЧИТЕЛЬ: Др. Ірена Столяр

- 7 - Історія української літератури с. 15-16. Поема “Слово о полку Ігореві”.
Робота над змістом.**
- 8 - Хрестоматія с. 62-70. Тарас Шевченко “Сон”. Робота над змістом.**
- 9 - Лектура “Борислав сміється”. Робота над змістом в класі.**
- 10 - Шістдесятники. Додаткові листки**
- 11- Вивчити білет 9 і 10**

Шістдесятники

«Народжені Відлигою...»

(* - пояснення можна знайти при кінці матеріалів)

тники — назва нової генерації радянської та української національної інтелігенції, що увійшла у культуру (мистецтво, літературу тощо) та політику в СРСР в другій половині 1950-х у період тимчасового послаблення комуністично-більшовицького тоталітаризму та хрущовської «відлиги» (десталінізації та деякої лібералізації) і найповніше себе творчо виявила на початку та в середині 1960-их років (звідси й назва).

Шістдесятники виступали на захист національної мови і культури, свободи художньої творчості.

Основу руху шістдесятників склали:

- письменники - Іван Драч, Микола Вінграновський, В. Дрозд, Григорій Тютюнник, Борис Олійник, В. Дончик, Василь Симоненко, Микола Холодний, Ліна Костенко, В. Шевчук, Євген Гуцало, Василь Стус
- художники - Алла Горська, Віктор Зарецький, Борис Чичибабін,
- літературні критики - Іван Дзюба, Євген Сверстюк, режисер - Леся Танюк,
- кінорежисери - Сергій Параджанов, Юрій Іллєнко, кінокритик Роман Корогодський,
- публіцисти та правозахисники - В. Чорновіл, Л. Лук'яненко, В. Марченко, В. Мороз, О. Тихий, Ю. Литвин, М. Осадчий, Михайло та Богдан Горині, М. Зваричевська
- перекладачі - Григорій Кочур, Микола Лукаш та інші.

У 1953р. помер «вождь усіх часів та народів» Йосип Сталін. А в 1956р. на 20-му з'їзді партії Микита Хрущов виступив із доповіддю «Про культ особи і його наслідки», засудивши злочини Сталіна та його прислужників і цим розпочавши період так званої «хрущовської відлиги»*.

Перша половина шістдесятих років була позначена помітним, хоч і недовготривалим, розквітом духовного життя в Україні. З'явилася надія. Надія на громадянську свободу, захищеність від беззаконня, від свавілля влади, на торжество справжньої демократії і права.

Починаються демократичні перетворення. У мистецькій сфері вони стосуються, насамперед, можливості вільно висловлювати свої думки, творити за велінням совісті. Почалася так звана «хрущовська відлига». Були опубліковані, так звані, твори з «полиці»*. Це «Чорна рада» П. Куліша, «Третя Рота» В. Сосюри, «Чотири шаблі» Ю. Яновського, окремі вірші Рильського, Тичини. Відбувається національне відродження в Україні. Серед різних категорій населення зріс інтерес до української мови і культури, до історії свого народу.

У цей час були створені такі наукові центри, як Академія будівництва і архітектури (1956), а також нові творчі спілки — Спілка журналістів України (1957) та Спілка працівників кінематографії України (1958). Почалося видання «Українського історичного журналу» та першої «Української Радянської Енциклопедії».

Художники, насамперед графіки, почали пошуки нових форм в образотворчому мистецтві, виходячи за рамки соціалістичного реалізму. У зв'язку зі святкуванням 150-річчя від дня народження Кобзаря у Москві було споруджено пам'ятник Т. Г. Шевченку.

Загалом ж свобода у висловлюванні і десталінізація суспільства мали позитивне значення для розвитку української літератури. Ще в 1953 р. вийшла дебютна книга Д. Павличка «Любов і ненависть», а в 1957 р. Л. Костенко «Проміння землі». У цей час були написані «Зачарована Десна» і «Поема про море» О. Довженка, «Гомоніла Україна» Петра Панча і «Вир» Г. Тютюнника, «Людина і зброя» О. Гончара та «Правда і кривда» М. Стельмаха.

Припинилися нападки на письменників. Люди позбувалися страху, починали сміливіше й вільніше думати і говорити. Першими відчули й усвідомили цю свободу — інтелігенти. У Києві ЦК Комсомолу (*молодіжний орган при владі*) ініціювало створення Клубу творчої молоді. До Клубу належали Ліна Костенко, Іван Світличний, Іван Дзюба, Євген Сверстюк, Михайлина Коцюбинська, Алла Горська, Людмила Семикіна, Лесь Танюк, Василь Стус, Іван Драч, Микола Вінграновський, Ірина Жиленко, В'ячеслав Чорновіл, Михайло Браїчевський, багато інших талановитих молодих людей.

Подібний клуб — «Пролісок» — виник у Львові. А згодом у Харкові, Одесі та Дніпропетровську.

Вони влаштовували поетичні вечори, неформальні виставки, вистави, кінопокази, слухали джаз (*джаз був забороненим в радянські часи*). Все дихало молодістю і свободою. Українською свободою. Талановиті і молоді, з добрими роботами та освітами, перед ними відкривалося майбутнє і можливість легко влитися у комуністичний естеблїшмент, але вони зробили інший вибір, керуючись націоналізмом і моральними настановами. І хоч вони спочатку не цікавилися політикою, політика зацікавилася ними. Влада почала негативно ставитися до таких активних змін і сама наштовхнула шістдесятників на політичну платформу.

Діяльність Клубу набувала дедалі виразнішого національного спрямування; організовані ним вечори пам'яті Леся Курбаса, Миколи Куліша, Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка комуністичне керівництво називало не інакше, як «національне зборище» і почало чинити опір таким зібранням. Радянська влада критикує українське мистецтво модернізму, не розуміє його і забороняє. З'являються осередки нового руху опору. Так, ще нещодавно переконаний комуніст Левко Лук'яненко у 1958-му разом із одностудійцями засновує підпільну партію — Українську робітничо-селянську спілку. Українську робітничо-селянську спілку викрили. У травні 1961 р. Левка Лук'яненка засудили до розстрілу. Після 72 днів, які в'язень провів у камері смертників, вирок замінили на 15 років таборів.

В 1962 р., гарматним залпом «вистрелили» у світ перші поетичні збірки М. Вінграновського («Атомні прелюди»), В. Симоненка («Тиша і грім»), І. Драча («Соняшник»), Б. Олійника («Б'ють у крицю ковалі»), книги малої прози В. Дрозда («Люблю сині зорі») та Є. Гуцала («Люди серед людей»). Це був таки справді — вибух. Хвиля творчої свободи явила Україні й світові плеяду митців, імена яких на той час були незнайомими й новими, а тепер є славою й гордістю нації.

1962 року вийшла знакова, хоч невеличка збірка Василя Симоненка «Тиша і грім». 1963-го Василя Симоненка забирає міліція. Його люто побили, після чого він тяжко занедужав, а вже за кілька місяців, 13 грудня 1963 року Василя Симоненка не стало. Смерть Симоненка розпалила атмосферу непокори.

Влада у відповідь на опір забороняє видавати твори, що пропагують націоналізм. Тому з'являється «самвидав»* . Поява його в Україні датується **1964 р.** Серед перших «самвидавних» публікацій були поезії Ліни Костенко та Василя Симоненка, твори Івана Дзюби, Євгена Сверстюка, Валентина Мороза, Івана Світличного та багатьох інших провісників духовної свободи, а також машинописний журнал Українського національного фронту «Воля і Батьківщина». Унікальним явищем опозиційного друку став позацензурний журнал **«Український вісник»**, який редагував В'ячеслав Чорновіл.

Більшість публікацій самвидаву передруковували українські видавництва за кордоном, зокрема «Сучасність» (Мюнхен, Німеччина), «Смолоскип» (Балтимор, США), Перша українська друкарня у Франції та ін. Виходили вони також у перекладах іноземними мовами.

З другої половини 60-х років у житті країни відбулися зміни, розпочався згубний період застою (кризи у всіх сферах), переслідування всіх, чиї погляди та переконання не збігалися з офіційними радянськими канонами, їм чіплялися ярлики «націоналістів», їх кидали за ґрати, знищували фізично.

У жовтні 1964 р. зняли Хрущова; на його місце прийшов Леонід Брежнєв.

А в серпні-вересні 1965 р. Україною прокотилася перша хвиля політичних арештів. Серед тих, хто потрапив за ґрати, переважно були шістдесятники. Почалася ера лицемірства й брехні, доносів і наклепів, закритих судів і публічних покань, тюрем і спецбожевільень, а то й фізичних розправ, замаскованих під кримінальні злочини (наприклад, звирячі вбивства художниці А. Горської, композитора В. Івасюка).

А 4 вересня 1965 р. під час прем'єри фільму С. Параджанова *«Тіні забутих предків»* у київському кінотеатрі «Україна» І. Дзюба виступив із заявою-протестом проти арештів української інтелігенції. Його підтримали В. Чорновіл, а В. Стус, який, незважаючи на крики в залі, голосно вигукнув: *«Хто проти тиранії, встаньте!»*. Відважні піднялися. Решта залишилися сидіти. Усі відчували: настав час вибору. Або відстоювати свої позиції «до

кінця», або «пристосуватись» до нових умов життя, або «демонстративно» замовчати. Саме перед таким вибором постали шістдесятники. Їхня юність закінчилася разом із першими арештами.

Друга хвиля арештів прокотилася 1972 р. (тоді забрали В. Стуса, В. Чорновола, Є. Сверстюка, І. Світличного, І. Дзюбу, І. Калинця...)

1980-ті рр. — третя хвиля. Розпочалася жорстока боротьба комуністичного режиму з інтелігентами-гуманістами, яких зазвичай проголошували «буржуазними націоналістами».

У шістдесятників було три головних варіанти вибору:

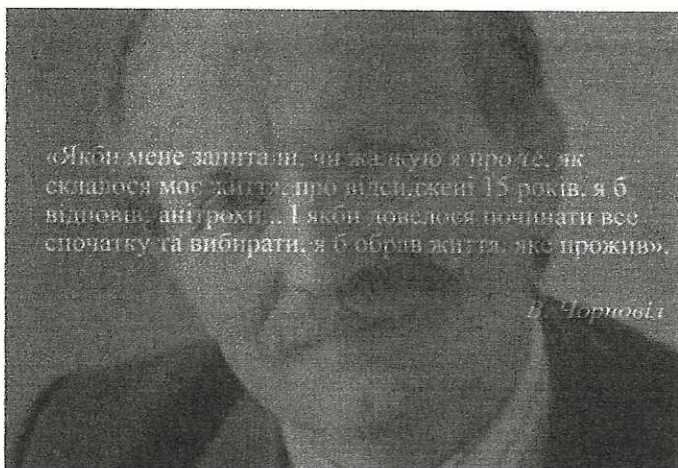
- **дисидентство** (від лат. «незгодний») — активне інакодумство, відкрите протистояння радянському режимові — геройська відданість приречених на страту, свідомих своєї приреченості (В. Стус, І. Світличний, А. Горська...);
- **«внутрішня еміграція»** — самоізоляція у власному внутрішньому світі, втеча в мовчання (Л. Костенко, В. Шевчук, М. Коцюбинська...);
- **конформізм** (від лат. «подібний, відповідний») — намагання урятувати власне життя й кар'єру; згода на роботу з владою, підпорядкування «правилам гри» тоталітаризму заради фізичного виживання (Д. Павличко, І. Драч, В. Коротич...)

Перші (дисиденти) гнили по тюрмах і висловлювали свою незгоду з політикою тоталітаризму через відкриті листи протесту і виснажливі голодування. Вдавалися вони до цього засобу досить часто. Адміністрація таборів на це реагувала карцерами, заборонаю побачень і надання медичної допомоги. Але голодуючий був позбавлений права померти: його годували примусово, роздираючи спеціальними пристроями рот і подаючи їжу через запханий у шлунок зонд. Помирати дозволялося поза голодуванням, але не на знак опору.

Другі («внутрішня еміграція») намагалися хоч якось підтримати своїх братів по той бік колючого дроту (хто плиткою шоколаду, хто книжкою чи випискою з важливої статті в періодиці, хто — просто добрим словом у листі, якимось дивом пропущеному в «зону») і писали «в шухляду» (часом навіть без щонайменшої надії на друк);

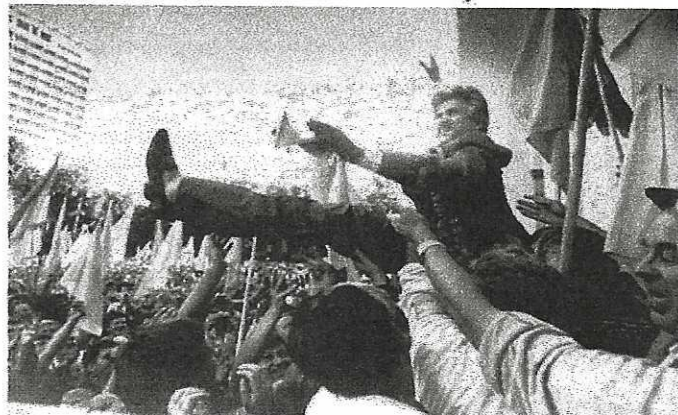
Треті (конформісти) заради свого безпечного життя зрадили своїм ідеям і перейшли на сторону комуністів і писали твори, оспівуючи владу та радянську систему. Проте навряд чи ми маємо моральне право засуджувати других чи третіх, тому що ніхто з нас не може бути впевненим, що на їх місці неодмінно залишився б героєм. Однак ми схилиємо голову перед тими, хто навіть у жахливих умовах концтаборів і поселень продовжував писати твори неперевершеної художньої вартості.

“Шістдесятники - люди, без яких поява незалежної України була б неможливою. Вони вірили в свободу в роки, коли у це ніхто не вірив”

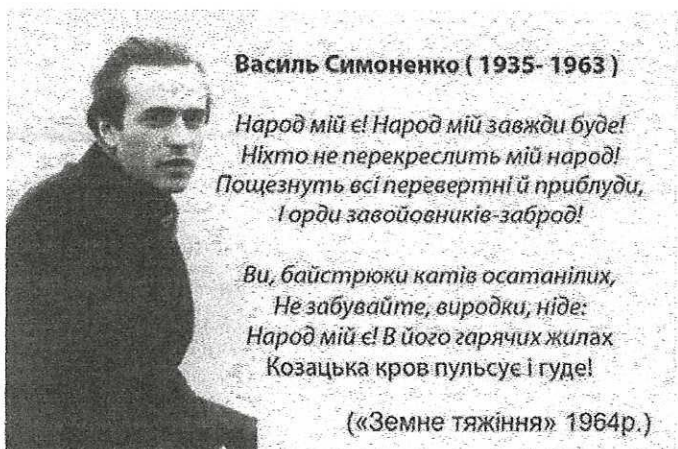
«ДОКИ НАЦІЯ БОРЕТЬСЯ — ВОНА ЖИВЕ»

Левко Лук'яненко

Левко Лук'яненка вітають з ухваленню Акта про незалежність України. 1991 рік.

(Фото з сайту day.kyiv.ua.)

**АДЛА ГОРСЬКА
(18.09.1929 - 28.11.1970)**

Художниця, учасниця руху
«шестидесятників».

У 1964 році була серед засновників та організаторок «Клубу творчої молоді». Її вітраж «Мати» на шевченківську тематику знищили як «антирадянський».

Вбита за нез'ясованих обставин, найімовірніше, за наказом КДБ.

Словничок:

“Відлига” - потепління погоди взимку або навесні, що призводить до танення снігів.

Хрущовська відлига

Що передувало: Сталін вів тоталітарний режим і широку, жорстоку боротьбу проти української інтелігенції. Репресіїм підлягли всі верстви населення, які прославляли українську мову, націоналізм, свободу. Способи були різні: переселення в Сибір, катування, вбивство. Мільони українців постраждали від звірства Сталіна. Для української літературної еліти трагічним став розстріл 3 листопада 1937 року - понад 100 преставників української інтелігенції були вбиті. Ця трагедія ввійшла в історію під назвою Розстріляне Відродження. Хрущовська відлига – відома, але неформальна назва періоду правління Микити Хрущова (друга половина 1950-х р. – початок 1960-х р.). Тому коли за часів Хрущова було ослаблено контроль та гоніння за українською інтелігенцією, всі відчули полегшення, “відлигу”.

Твори з “полиці”

Під час Сталінського режиму багато творів, написаних українськими письменниками були забороненими і взагалі не друкувалися, а їх рукописи були сховані на полицях у державних відомствах.

Самвидав

Видавані поза цензурою підпільні твори, листівки, книжки, журнали. Ті матеріали переписувалися, таємно передруковувалися, передавалися з рук в руки, через однодумців та знайомих. Твори також таємно перевозили за кордон, пересилали поштою, де потім друкували в широкому тиражі.